

Jazykový a typografický koutek

Jakub Gregor, Radim Šustr

Motto:

„(Ne)správné použití typografických a gramatických pravidel může rozhodovat o škodách na majetku, psychice a zdraví osob.“

„Propustit, ne oběsit!“ / „Propustit ne, oběsit!“

(královo poselství pro popravčího těsně před exekucí)

„Jezte, děti!“ / „Jezte děti!“

Test: jak napsat správně „patnáctiletý“?

1. **15-letý**
2. **15letý**
3. **15–letý**
4. **15-tiletý**
5. **15ti-letý**

Datum

19. 1. 2016

- ◇ standardní zápis
- ◇ mezi den a měsíc vkládáme pevnou mezeru

19.01.2016

- ◇ pro obchodní korespondenci umožněno normou ČSN 01 6910

2016-01-19

- ◇ pro pořizování a uchovávání záznamů

19. 1. 2016

19. ledna 2016

19.1.2016

19.ledna 2016

Date format

12 August 2015

12/8/2015

- ◇ Nepoužíváme -st, -rd, -th koncovky
- ◇ UK English

August 12, 2015

8/12/2015

- ◇ US English

Spojovník

–

- ◇ na klávesnici je spojovník
- ◇ dělení slov, spojování slov, **bez mezer**

je-li.

Praha-Holešovice

malíř-natěrač

ekonomicko-správní úsek

- ◇ Win: spojovník
- ◇ HTML: spojovník

Pomlčka

—

- ◇ pomlčka je delší
- ◇ přestávka v řeči, oddělení – **s mezerami**
- ◇ rozsah – význam až, od do

Knihy – noviny – tabulky

Brno – Královo Pole

5–20 %, 10–15 hodin

- ◇ Win: Alt-0150
- ◇ MS Word: Ctrl + -
- ◇ HTML: –

Pomlčka a mezery kolem ní

Pokud pomlčka rozděluje nebo vyjadřuje rozsah mezi dvěma jednočlennými výrazy/číslly, píše se bez mezery.

Pokud je alespoň jeden výraz kolem ní vícečlenný nebo v jsou číslech mezery mezi řády, píšeme (logicky) s mezerou.

Praha – Dolní Počernice
5–20 %, 10–15 hodin

Praha–Dolní Počernice
5 – 20
5-20
od 5–20 h

Srovnej:

Trať (Praha)–(Brno)

Trať (Brno hl. n.) – (Veselí nad Moravou)

(300)–(400) případů ročně

(15 000) – (20 000) případů ročně

300 – 400 případů ročně

15 000–20 000 případů ročně

Pomlčka a mezery kolem ní

Pokud pomlčka rozděluje nebo vyjadřuje rozsah mezi dvěma jednočlennými výrazy/číslly, píše se bez mezery.

Pokud je alespoň jeden výraz kolem ní vícečlenný nebo v jsou číslech mezery mezi řády, píšeme (logicky) s mezerou.

19. 1. 2016

19. ledna 2016

15.–19. ledna

15.–19. ledna 2016

15.-19. ledna

20. - 25. 2.

15.–19. 1.

15.–19. 1. 2016

28. února - 5. března

20. – 25. 2.

28. února – 5. března

30. 12. 2016 – 2. 1. 2017

28.2. – 5.3.

20.–25.2.

28. 2. – 5. 3.

Lomítko a mezery kolem něj

Platí stejná logika jako u pomlčky:

Pokud lomítko rozděluje dva jednočlenné výrazy/čísla, píše se bez mezery.

Pokud je alespoň jeden výraz kolem něj vícečlenný nebo jsou v číslech mezery mezi řády, píšeme (logicky) s mezerou.

Vzdělávací konference se pravidelně účastní až 300 studentů/pedagogů.

Nemocniční jídelnu navštěvuje každý den přes tisíc zaměstnanců fakultní nemocnice / lékařské fakulty.

V budoucnosti lze očekávat zvýšenou incidenci zhoubných nádorů prostaty/ledviny.

V budoucnosti lze očekávat zvýšenou incidenci ZN prostaty / ZN ledviny.

V budoucnosti lze očekávat zvýšenou incidenci zhoubných nádorů ledviny / močového měchýře.

Vzdělávací konference se pravidelně účastní až 300 studentů / pedagogů.

Nemocniční jídelnu navštěvuje každý den přes tisíc zaměstnanců fakultní nemocnice/lékařské fakulty.

Lomítko a mezery kolem něj

Platí stejná logika jako u pomlčky:

Pokud lomítko rozděluje dva jednočlenné výrazy/čísla, píše se bez mezery.

Pokud je alespoň jeden výraz kolem něj vícečlenný nebo jsou v číslech mezery mezi řády, píšeme (logicky) s mezerou.

Vzdělávací konference se pravidelně účastní až 300 studentů/pedagogů.

Nemocniční jídelnu navštěvuje každý den přes tisíc zaměstnanců fakultní nemocnice / lékařské fakulty.

Na tento typ zhoubného nádoru obvykle nasazujeme radioterapii/chemoterapii.

Na tento typ zhoubného nádoru obvykle nasazujeme fotonovou terapii / chemoterapii.

Na tento typ zhoubného nádoru obvykle nasazujeme fotonovou terapii / chirurgickou léčbu.

Vzdělávací konference se pravidelně účastní až 300 studentů / pedagogů.

Nemocniční jídelnu navštěvuje každý den přes tisíc zaměstnanců fakultní nemocnice/lékařské fakulty.

Jednotky

%, J/kg, m n. m., °C

- ◇ jednotky jsou odděleny od čísla mezerou
- ◇ bez mezery se jedná o přídavné jméno, viz dále

1000 MW

teplota 5 °C

20 J /kg

20 J/kg

úhel 17° 15' (17 stupňů a 15 minut)

cm.

5 cm vs. 5cm

1682 m n. m.

kg.

12 % vs. 12%

Výrazy složené z číslic a slov

◇ složené číselné výrazy vznikají spojením číslovky psané číslicí s jiným slovem (přídavným jménem, podstatným jménem či příslovcem)

12% = dvanáctiprocentní

5cm = pětacentimetrový

42letý = čtyřicetidvouletý

27denní

20krát nebo 20×

5násobek

POZOR: n-tá odmocnina, i-tý člen číselné řady

◇ všechny jednoslovné výrazy píšeme bez mezer, bez spojovníku a **nevpisujeme do nich koncové části číslovek**

20-ti-procentní

20cetiprocentní

12-ti procentní

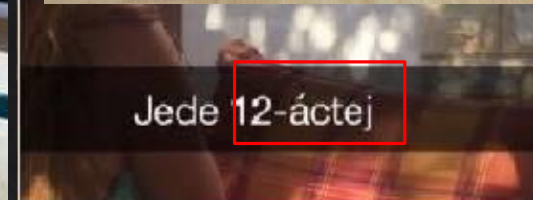
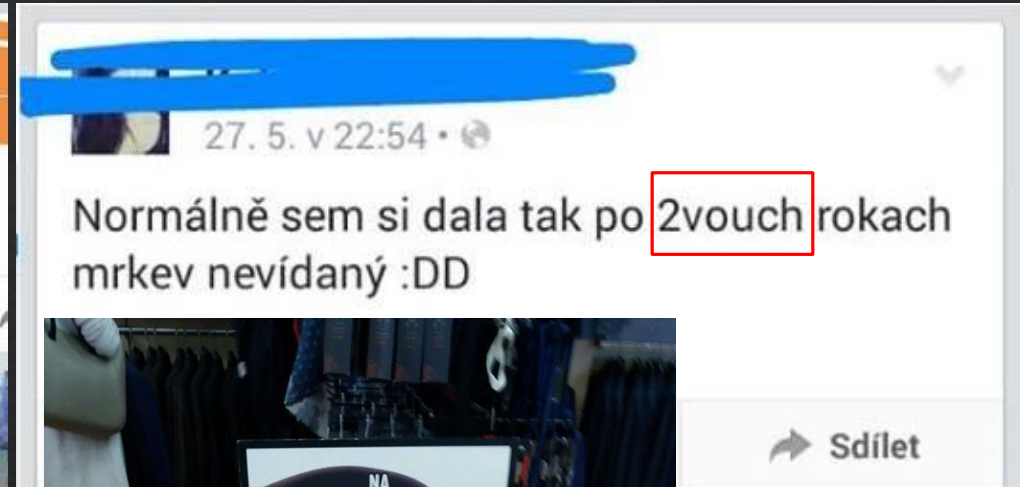
12-náctiprocentní

60-ti letý

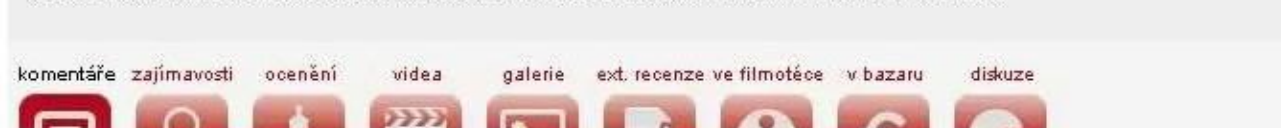
70. leté výročí

Angličtina: 5-year survival, 12-month follow-up, 12%, 12 per cent vs 12 percent

Číslovky jsou obecně velký problém...

zobrazit všechny obsa
Craig je zpět jako Agent 007 v nové, v pořadí již **23-té** bondovce s názvem SKYFALL. Tentokrát bude Bondova loajalita vůči M (Judi Dench) vystavena nelehké zkoušce, když ji začne pronásledovat její vlastní minulost. 007 mu vystopovat a zneškodnit narůstající hrozbu, ať už ho to stojí cokoliv. **(oficiální text distributora)**

Tituly vědecké a akademické

prof. Bc. , Ph.D.

Mgr. Ing. Petr Novák, Ph.D., MBA

doc. BcA. , Th.D.

Mgr. et Ing. Petr Novák

prim. Mgr. , CSc.

Prof. MUDr. Jiří Mayer, CSc., děkan LF MU, zahájil konferenci...

kpt. MgA. , DrSc.

Pan prof. MUDr. Jiří Mayer, CSc. (děkan LF MU) zahájil konferenci...

pplk. Ing. , MBA

Prof. MUDr. Jiří Mayer, CSc. zahájil konferenci...

MUDr.

PhDr.

JUDr.

ing.

mgr.

PhD.

Ph.D

PhD – v CZ nesprávně, v EN správně

PhD. – všude nesprávně, na Slovensku správně

Degrees

Ms, Mrs, PhD, MSc, Dr, Prof., Assoc. Prof.

- ◇ Dle Oxford Dictionary a New Hart's Rules
- ◇ Při oslovení v dopise se hodí napsat Professor celým slovem

Různé

viz	1 : 1	viz.
mil. = milion	N = 28	mil
J. G. Mendel	16 × 2	J.G. Mendel
„slovo“	2×	1:1
‘word’ or “word”	-5 °C	Moravský Kras
	5 > 3	16×2

Znaménko krát

- ◇ Win: Alt-0215
- ◇ HTML: ×

Pevná mezera

- ◇ Win: Alt-0160
- ◇ HTML:

Názvy nemocnic a dalších institucí

1. **Fakultní nemocnice U sv. Anny**
2. **Fakultní Nemocnice u sv. Anny**
3. **Fakultní nemocnice u Sv. Anny**
4. **Fakultní nemocnice u sv. Anny**
5. **Fakultní nemocnice U Sv. Anny**

- ◇ **Používejme pokud možno oficiální názvy ZZ**
- ◇ **Pokud zkracujeme část názvu, dělejme mezery za tečkami a zkracujme v souladu s pravidly ČJ**
- ◇ **Používejme jednotně zkratky:
a. s., s. r. o., p. o.**

Nemocnice Milosrdných bratří

Fakultní nemocnice Brno

Všeobecná fakultní nemocnice v Praze

Nemocnice Na Homolce

**Oficiální vs. neoficiální označení nemocnice
v textu:**

... Nemocnice Jihlava...

... jihlavská nemocnice...

... nemocnice v Jihlavě...

**Proděkan Lékařské fakulty Masarykovy
univerzity zahájil konferenci.**

**Při studiu neustále pendluji mezi lékařskou
a přírodovědeckou fakultou.**

Názvy a zápis legislativních norem

Výraz „zákon, vyhláška, směrnice“ apod. píšeme s malým písmenem.

To se týká i neoficiálních názvů zákonů (zákoník práce, občanský zákoník, vysokoškolský zákon).

Ale... Sbírka zákonů, Ústava ČR, Listina základních práv a svobod

Předmět dané normy má charakter volného přívlastku, tedy oddělujeme z obou stran čárkou:

Podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, jsou plátcí zdravotní péče povinni...

Podle zákona č. 48/1997 Sb. jsou plátcí zdravotní péče povinni...

Výraz „ve znění pozdějších předpisů“ je naopak chápán jako přívlastek těsný:

Podle zákona č. 337/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů je občan povinen...

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů konkretizuje právo na zaměstnání.

Zdroj

- ◇ Internetová jazyková příručka, Ústav pro jazyk český AV ČR
<http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- ◇ Oxford Dictionaries – premium resources (yearly, 19.99 GBP)
 - ◇ New Hart's Rules – The Oxford Style Guide
 - ◇ Oxford Dictionary

Internetová jazyková příručka, ÚJČ AV ČR

Slovníková část

Hledání konkrétního slova nebo tvaru slova.

kritérium

dělení: kri-té-rium¹

rod: s.

	jednotné číslo	množné číslo
1. pád	kritérium ²	kritéria
2. pád	kritéria	kritérií
3. pád	kritériu	kritériím
4. pád	kritérium	kritéria
5. pád	kritérium	kritéria
6. pád	kritériu	kritériích
7. pád	kritériem	kritérii

příklady: *objektivní kritérium*

Heslové slovo bylo nalezeno také v následujících slovnících: [ASCS](#), [SSČ](#), [SSJČ](#)

Odkazy k výkladové části Internetové jazykové příručky:

¹[Dělení slov](#)

²[Skloňování jmen středního rodu zakončených na -um, -on, -ma](#)

Výkladová část

Vyhledávání v obecných výkladech o jazykových jevech.

Pomlčka

Pomlčka (–) je dlouhá vodorovná čárka (pozor na záměnu se spojovníkem – viz [Spojovník](#)). Obvykle bývá užívána ve funkci oddělování částí projevu (např. místo čárky ohraničující vsuvku či přístavek), vyjádření rozsahu, vztahu nebo vyznačení přestávky v řeči (k zesílení platnosti lze použít i více pomíček za sebou), dále i pro uvození přímé řeči a pro vyjádření celého čísla při psaní peněžních částek.

Pomlčku oddělujeme z obou stran mezerami, komplikovanější situace je pouze tehdy, pokud toto znaménko vystupuje ve funkci výrazů *a, až, od ... do ...* nebo *proti (versus)*. V případě, že jsou oba pomlčkou oddělené výrazy jednoslovné, píšeme pomlčku bez mezer (např. *autorská dvojice Havránek–Jedlička, vztah člověk–zvíře, otevírací doba 9–16 h, dálnice Praha–Brno, utkání Sparta–Slavia*). Stejně tak píšeme pomlčku i v případech typu *Havránkova–Jedličkova Česká mluvnice, Kaplanova–Meierova metoda* (viz [Přidavná jména individuálně přivlastňovací](#)). Pokud je v těchto spojeních alespoň jedna ze složek víceslovná, doporučujeme oddělovat pomlčku mezerami z obou stran (např. *autorská dvojice B. Havránek – A. Jedlička, autobus Hradec Králové – Litomyšl, železniční trať Praha–Smíchov – Beroun, souvislý dálniční úsek Lipník nad Bečovou – Bohumín–sever, zápas Slavia Praha – Mladá Boleslav, přátelské utkání Praha–Zbraslav – Dobříš, vztah malý muž – velká žena*).

Specifickým případem je užití pomlčky v zápisu víceslovných místních jmen. V těchto případech lze nahradit spojovník pomlčkou oddělenou mezerami, např. *Praha 10 – Zahradní Město, Praha 6 – Ruzyně, Liberec VII – Horní Růžodol, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Karlovy Vary – Drahovice, Hradec – Nová Ves*, abychom předešli nepravým těsným spojením (např. *10-Zahradní, Labem-Stará*). Náhrada spojovníku za pomlčku s mezerami není vhodná v situaci, kdy by mohlo dojít k významové nejednoznačnosti či výrazně nejednotné úpravě textů (viz [Spojovník](#)).

Objeví-li se ve větě souvislosti vedle sebe pomlčka a interpunkční čárka, může se psát jen pomlčka, např. *S politováním musíme říci – i přes ohlas celé akce –(,) že zde o žádný průkopnický čin nejde*. Pokud by vynechání čárky mělo vliv na srozumitelnost či zřetelnost větné stavby, považujeme za vhodnější zachovat obě interpunkční znaménka.

Pomlčka po desetinné čárce se někdy užívá k naznačení celé finanční částky, např. *Knihy stojí Kč 250.–* nebo *Knihy stojí 250.– Kč*. Pro pochopení významu textu je to obvykle nadbytečné, proto v těchto případech doporučujeme psaní bez desetinné čárky a pomlčky, např. *Knihy stojí 250 Kč*. Je-li to třeba, lze celou částku vyznačit uvedením nulové desetinné části, např. *cena SMS je 1,00 Kč bez DPH (1,21 Kč s DPH)*.

Vedle krátké pomlčky (–) se v textu někdy používá také pomlčka dlouhá (—). Použití znaků pomlčky a dlouhé pomlčky musí být jednotné, v jednom dokumentu lze používat pomlčku (–) pro označení rozsahu nebo nahrazení výrazů *a* či *versus* a dlouhou pomlčku (—) v ostatních případech, např. *Internetovou jazykovou příručku — oficiální webovou stránku jazykové poradny Ústavu pro jazyk český AV ČR — navštívilo v letech 2009–2012 více než milion uživatelů*.

Příklady:

- pomlčka místo čárky: *Tato kniha – vydaná ještě před válkou – je opravdu úžasná.*
- vyjádření vztahu s významem „a“: *známá cestovatecká dvojice Zikmund–Hanzelka, krasobruslařské duo Beránková–Diabola, projekt Sojuz–Apollo, vztah učitel–žák*, ale ve spojeních s víceslovnými výrazy spíše *dvojice M. Zikmund – J. Hanzelka, K. Beránková – O. Diabola*,
- vyjádření rozsahu (s významem „až či, od ... do ...“): *strana 23–26, v letech 1945–1948, říjen–duben 9–16 h, otevřeno 8–20 hod., dálnice Praha–Brno, autobus Jihlava–Telč, 1.–3. 6. 2013*, ale ve spojení s víceslovnými výrazy spíše *přímý let Praha – Abu Dhabi, dopravní spojení Brno–Královo Pole – Ostrava–Poruba, 22. 3. – 25. 6.* (viz [Kalendářní datum a místo původu a časové údaje](#)),
- vyjádření vztahu s významem „proti (versus)“: *utkání Sparta–Slavia, zápas Polička–Litomyšl*, ale ve spojení s víceslovnými názvy spíše *utkání Hradec–Nová Ves – Jeseník, zápas Karlovy Vary – Pizeň*,
- vyznačení přestávky v řeči: *Už toho mám opravdu dost, ty –*,
- uvození přímé řeči: *– Čím se živíte? – Překládám. – To máte říct rovnou, že děláte skladníka!*,
- pomlčka a čárka: *Náhle tato skupina lidí, které znali jako drsné a nevzdělané – určité ne jako intelektuální elitu –, začala mluvit cizími jazyky,*
- celé finanční částky: *Knihy stojí Kč 250.–* (lépe 250 Kč, viz [Peněžní částky, značky měn](#)).